

Székely Útkereső Antológia III.

Himnuszok, versek, széppróza,
cikkek, tanulmányok, esszék

Válogatás a *Székely Útkereső* irodalmi és művelődési folyóirat
1990–1999-es évfolyamaiból

Válogatta, összeállította
BRAUCH MAGDA

Reményik Sándor

Az álorcás magyar

*Bethlen Gábor halála háromszázadik évfordulójára
Makkai Sándornak*

A magyar erő roppant ormain
Jártatta hideg, szomorú szemét:
Mohács mögött, ország-halál mögött
Csillogtak messze Mátyás csúcsai...

Rajtuk jártatta szomorú szemét,
Róluk álmodott szörnyű éberen:
El nem ragadták álma paripái,
Önuralom zablázta zordonul.

Tudta: ütközni nyílt hely nincs sehol,
Sem döntő diadalra rónaság,
Sziklák közt folyt véres bujóska-játék,
Erdélyi farsang, komor karnevál.

Az új multság új magyart kívánt:
Nem ledübörgő felvonó-hidat,
Nem *egy* ellenség ellen egyenest,
Fedetlenül kirontó Zrínyiket.

Az új multság más magyart kívánt:
Kardos magyart, de álorcásat is,
Sok ellenség közt zúzott csontjait
Bölcsen forgató, „praktikás” magyart.

Ő lett az új, az álorcás magyar,
Ki váltogatott, száz álarc alatt
Híven hordozta s változatlanul
Örök-egy arcát, fáját, Istenét.

Sziklák közt folyt véres bujóska-játék:
Előre két lépés, meg vissza három,
Kettő kelet, kettő nyugat felé...
Csillogtak messze Mátyás csúcsai.

Előre két lépés, meg vissza három,
Kettő kelet, kettő nyugat felé:
Az ördögökkel kellett cimborálni
Látszatból néha, — mindig Istenért!

Ő lett az új, álorcás magyar,
A kérdező: Ki látott engemet?
Az alkudozva is félelmes úr,
A hajlongva is töretlen gerinc.

Messze maradtak Mátyás csúcsai,
De Erdély épült az álarc alatt
S a magyar mérleg egyensúlya lőn
Világ-súlyok vak zuhanása közt.

Nagyvárad, 1929. október 7.

1993. IV. évf., 1–2–3. szám

Kölcsey Ferenc

Parainesis

(Részlet)

Idő a nagy mester! Ez egy generációt természet rende szerént eltemet, s a következőben eléri célját. Ki tud várni, az sokat tud; s nemcsak tud sokat, de tehet, s tenni fog sokat. A bölcs késő öregségében is elülteti a fát, noha hasznával maga nem élhet; de érti, miképpen az rendes időre megnő s unokáját gyümölcscsel enyhíti. Ő tudja miért kell várni; s ki várás után sok jót nyert, az munkálni a jövő korért sem rest.

Van idő, mikor hallgatni s látszó veszteglésben ülni bölcsesség. Bölcsesség és okosság közt különbséget tégy. Mert az okos hallgat és vesztegel, hogy önbátorságát megőrizze; a bölcs pedig, hogy polgártársai nyugalmit idő előtt s foganat nélkül ne zavarja fel. Amaz néz önmagára, ennek pillanatai az emberiség előhaladását kísérik.

Mennél több s mélyebb ismerettel bírsz: annál inkább érzed az emberi tudomány bizonytalanságát. Ez érzés önhittségtől meg fog őrizni; de vigyáznod kell, nehogy ellenkezőleg kétségeskedés szellemét ébressze kebledben. Az élet jól megfontolt, de biztos lépéseket kíván; a kétségeskedés határos a féltékenységgel.

Mi a boldogság?

Az emberek száz meg százfélét hittek annak lenni; s mindaz nem egyéb esz-köznél, miáltal azt elérhetni remélik vala, s elérni mégsem tudhaták. Mind azért mert törekvésük célját az eszközzel összetéveszték; mind azért, mert oly valamit tettek céljá, ami csak más való cél után küzdés következként tűnhet fel. Boldogság fájdalommal s keserűséggel együtt meg nem állhat. Mondhatod-e, hogy ember általános boldog lehet? Embernek időről időre lehetnek örömei; de azok vagy hirtelen enyészve keservekkel váltatnak fel, vagy hosszasan maradvan unalomba mennek által.

Érzékeny szívnek több fájdalom jut; mintsem általános boldogságra számot tarthasson érzéketlen sem jót, sem rosszat nem érezhet. Higgy nekem, e szó: boldogság, egyike a legbizonytalanabb, s legszűkebb értelmű kifejezéseknek; s ki boldogságot vadász, árnyékot vadász. Teljesített kötelesség s nemes törekvések önérzése küzdés s bánat közt is nyugalmit tenyész: s ha e nyugalommal, boldogság cím alatt megelepszel, annak megnyerése szép, jó s erős léleknek keresés nélkül, csupán tettei következkésében bizonyos.

Elszórt magvakból aprádonként csírázik és nő fel a kor, mely változásokat hoz magával. Annak feltüntekor mintegy tudat — s akarat elleni forrás, mozgás s haladás látszik mindenfelé; s boldog a reformátor, ki e feltűnés első jelenségeit biztos pillanattal észrevette! Ő nem fog egyedül maradni felléptekor, s győzede-

---

---

lemmel teszi magáévá a pályaágot, melyért a kor előtti küzdők híjában, s többnyire nyugalom és életveszély közt fáradtanak. Az ő osztályrésze dicsőség; midőn előtte elsüllyedt küzdők sírján egykorúknak átka fekszik, melyet a később jött maradék szánakozása többé jóvá nem teszen.

1990. I. évf., 7. szám

Dsida Jenő

Psalmus Hungaricus

(Részlet)

VI.

Száraz nyelvem kisebzett,
égő fejem zavart.
Elindulok, mint egykor Csoma Sándor,
hogy felkutassak mindenegy magyart.
Székelyek, ott a bércek szikla-mellén,
üljeteK mellém.
Magyarok ott a Tisza partján,
magyarok ott a Duna partján,
magyarok ott a tót hegyek közt
s a bácskai szőlőhegyek közt,
üljeteK mellém.
Magyarok Afrikában, Ázsiában,
Párizsban, vagy Amerikában,
üljeteK mellém!
Ti eztán születők s ti porlócsontu ősök,
ti réghalott regősök, ti vértanuk, ti hősök,
üljeteK mellém!
Ülj ide, gyűlj ide, népem
s hallgasd, amint énekelek,
amint a hárfa húrjait,
feszült idegem húrjait
jajgatva tépem,
ó, népem, árva népem! —
— dalolj velem,

---

mint akit füstös lángokra szítottak
 vérszínű, ósetét, nehéz, fanyar borok,
 dalolj velem hörögve
 és zúgva és dörögve,
 tízmillió, százmillió torok!
 Énekelj, hogy világgá hömpölyödjön
 zsoltárod, mint a poklok tikkadt, kénköves szele
 s Európa fogja be fülét
 s nyögjön a borzalomtól
 és örüljön bele! —:
 Mérges kígyó legyen eledelünk,
 ha téged elfeledünk,
 ó, Jeruzsálem!
 Nyelvünkön izzó vasszeget
 verjenek át,
 mikor nem téged emleget,
 ó, Jeruzsálem!
 Rothadjon el lábunk-kezünk,
 mikoron hozzád hűtlenek leszünk,
 ó, Jeruzsálem, Jeruzsálem!

1992. III. ávf., 5–6. szám

Kozma Mária

Párbeszédék

(töredék I.)

A ház előtt diófa nőtt. A hegyi levegőn igaz, hogy nem érett be a termés, s ami mégis, az kulcsos, keserű, aprócska volt, de Gábrisnak ízlett — addig ette minden októberben, míg a nyelve kisoványodott tőle. Az erdei út sűrű fenyvesben vezetett a házig, ahol...

— Legyetek csendben — intett Gábris a házban sustorgó, jövőmenő, zizzenő, hömpölygő, őt váró, vele beszélő valamiknek.

Valamiknek Gábris nevezte őket, hogy ne kelljen a nevükön szólítania, olyan sokan voltak és sokszor olyan hebehurgya összevisszaságban. Amikor éppen jöttek, surrantak, szárnyalva betörtek... stb. a házba, jobb volt összefoglaló néven szólítani őket, hiszen gyakran nem is ismerte meg valamennyiüket azonnal.

A szerzetes

Régóta készülődött Gábris, hogy vele beszélgessen. Sokat gondolkozott azon is, hogy mit mondhatna neki. Történetek jutottak eszébe... de hogy is van az, amikor a kisember a nagy ember elé kerül és szót válthat vele... Gábrisnak is úgy tűnt először, hogy csak nagyon fontos dolgokat kérdezhet meg, akárcsak a reszkető tollú, de a „színvonalat” mindenképp tartani óhajtó újságíró, aki esetlen nagyképűségében csupa hülyeséget kérdez, valahogy így: kh... kh... Kájoni atya, miként képzelte el a XVII. században a nyomda munkáját? Megvalósult-e, amit elképzelt? Mi a véleménye az erkölcsi nagyságról? Kh... kh... Örvend-e most, hogy emberközelségbe került az utókorral?

— Az a helyzet — gondolta Gábris —, hogy az igazi nagy emberekkel egyáltalán nem kell „fontosakat” beszélni. Gondolataik így tiszták, hogy az csak a mindenféle zagyvaságtól, zűrzavartól való eltávolodásban észlelhető.

— Szeret-e Ön mosolyogni? — kérdezte végül.

— Az én koromban azt mondták, a bölcsek kétszer köszönnek: előbb a mosolyukkal hangtalanul, aztán a szavukkal csendesen, de hallhatóan.

— Mindenki így köszön — csodálkozott Gábris —, aki elég udvarias.

— Igen.

— De így köszönnek a megalázkodók s a hízelgők is.

— Azért mondtam, hogy csendesen, de hallhatóan. A megalázkodó suttog, hegyezned kell a füled, hogy halljad, mit is mond, mintha még a hangját sem merné megemelni, nemhogy a fejét merné, a hízelgő pedig harsány, akár a harsóna, belezúg a füledbe, vagy züm... züm... fejed körül röpködő darázs.

— Lehet ezt tanulni?

— A szíveddel, a lelkeddel igen, ha csak az eszeddel tanulod, nap mint nap eláruod a saját szerepedet.

— Milyenek voltak az emberek a te korodban?

— Ha most meglátnád őket, talán nem nagyon tetszenének neked. Himlőhelyes arcúak, varasok, testüket fekélyek, sebek, gennyedő fertőzések borították, de a lelkük többnyire mentes volt a kételyektől. A tisztaság a szentség volt.

— Neked már mindent tudnod kell. Háromszáz éve vagy...

— Ne mondd ki, ha nem akarod, hogy teljesen eltűnjek. Engem az általam alkotott tárgyak az idők végezetéig a földhöz kötnek.

— Akkor is, ha ezek a tárgyak megsemmisülnek, és senki nem emlékszik már rájuk?

— Minden tárgy egy eszme is egyúttal.

— Hol vagy?

— Én is eszme vagyok. Az eszme pedig emberekben él tovább.

— Én veled szeretnék találkozni, nem egy eszmével. Becsapsz!

— Lehetetlen. Az idő bölcsessége mást határozott. Amit te kívánsz, kiábrándító lehetne mindkettőnk számára. Egy kerek fejű öregecskével találkoznál, aki

órák hosszat járja az erdőt s a mezőt, növényeket gyűjt, egyiket hajnalban, másikat holdtöltekor, egyiknél keresztet vet, másiknál titokban a sátán érveit suttogja.

— Ilyennek látnálak?

— Nem biztos. Talán.

— Megtudhatnám, hogy milyen voltál emberi élő valódban?

— Szerencsére, nem! Többé-kevésbé igen, egészen nem. Az idő bölcsessége megakadályozza ezt.

A pap

— A világ átélésének eszközét keresem — mondta Gábris.

A gyertyák sercenne égtek, az árnyak kecsesen táncoltak a falon.

— A hit — mondta Zöld Péter és hangjában önmarcangolás csendült. Mióta Moldvából visszatért, soha többé nem jutott osztályrészül a nyugalom. Hiába volt a királyi, a püspöki megbocsátás, a csíkdelnei kényelmes parókia. Ő úgy maradt belevésve az örökkévalóság sziklájába gond merevítette homlokkal, keskenyre zárt ajkakkal. Most, megbánva, hogy szólt, gyorsan visszahúzódott az árnyékba, ha árnyéknak lehet nevezni az eltűnés homályát.

— A hit?! — mormogták a többiek. A mormogásból kivált mind a valódi egyetértés, mind a gúnyos helyeslés és az ellenkezés hangja. Gábris szorongva figyelte:

— Tudtok válaszolni? A világ átélésének eszközét keresem.

Zöld Péter rugalmas mozdulatokkal körbejárta a szobát. Az egyik gyertyánál megállt. Nézte a lángot, majd elfújta:

— A pápa számára ennyik voltunk.

Kezét felemelte, elhúzta egy gyertya fölött, annak is kialudt a lángja:

— A királynő számára ennyik voltunk. Bucow ágyúval tört ránk. Madéfalván hússzilánkok, gerendaforgácsok röpködtek a levegőben, aláhulltak vörösre festeni a januári szűz havat. Fájdalmunkat széthurcoltuk a világban. A hit végzetes gyengeség volt, semmi több. Nem támaszthatta fel a megholtakat, nem adhatta vissza nyelvüket az idegenben bujdosóknak. Azt mondták nekik, nekünk, hogy hazátlanok. S mi egyre mélyebbre görnyedtünk ez ostorcsapás alatt — a fekete röpig. Hazátlan az én né...?!

Zöld Péter maga is összegörnyedt, aztán feltérdelt, arca sötét volt, mint eső után a föld; kiterjesztett két karja remegett:

— Istenem, ha nem adtál erőt a megváltáshoz, miért feszítettél keresztre?

— A népnek — bólogatott Kázmér atya — tanítókra van szüksége, kik a világot az ő nyelvén elmesélik, kik szokásait számon tartják.

— A népnek — mondta Pater Joannes Kájoni — gyógyítókra van szüksége, kik a bajokat megorvosolják.

— A népnek — mondta szigorúan a szárhegyi fejedelem — vigyázókra van szüksége, kik, ha baj közeleg, lármafát gyűjtanak.

— Szerelmes testvéreim — emelte fel a fejét Zöld Péter —, nem voltam sem tanító, sem bajokat orvosló, sem vigyázó. Mi voltam én?

— Holtodban is élő lelkiismeret.

A névtelenül szóló oltalmazón átölelte a kesergőt:

— Órizünk jó emlékezetünkben.

— Ím megértette a világot keresés nélkül — mondta a szerzetes —, ám ne fedjétek: az emlékezés bölcsessége csakis az élőket illeti.

Mire Gábris felpillantott, a gyertyák csonkig égtek, ő mélységes sötétségben ült. Borzadva, támolyogva kereste az ajtót: mi lesz, ha elvétí a világba vezető utat, itt marad örökre a múltban maga is „volt”-tá válva?!

Odakinn esett.

Csendes, meg-megálló eső áztatta a földet, a fű fényesen csillogott, s az eresztől alápermetező víz áttetsző vonalat húzott a tornác nyers színű deszkáira.

A háztól, amely előtt diófa nőtt, sűrű fenyvesben vezetett az út a ..... felé.

1991. II. évf., 4. szám

Beke Sándor

Tüntető magnóliák

avagy

Ima Erdélyországért

Zöld helikopterek
borzongtak
fehér templomaink felett,
ó,
Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum,
imafülkékben
esdeklem letérdepelve,
európai homo
szívem
égő csillagszóróként
sziporkázik,
de kihez,
de kinek,

éneke könnyező magnólia
susogása
minden fölkatatott féltekén
San Franciscótól
Új-Zélandig,
könyörögj miértünk,
Uram,
hogy gyógyuljon be a
magyar seb
ahol kinyílt,
hogy a szó
szurok-földeken meggyulladjon,
mint a reggeli parázs,
mit hajnali szellő rebesget
lángra,
énekre,
égő feltámadásra,
ó,
magyar betűkre csucsorodott
gyermekszájak,
ó,
tüntető magnóliák,
susogjatok,
mint a Kárpátok s a Tátra fenyői,
mint a bácskai
véres füvek,
mint az ungvári végeken
a kikelet hangja.
Ó,
tüntető magnóliák,
halljátok?
Kint a faluvégeken
zsongnak
a székely s a magyar temetők,
sírkövek álmában
magyarul énekelnek
a gyermek-leventék,
ezt hallgassátok meg
európai barátaim,
más nyelvű testvéreim,
mi lenne,
ha a szó,

---

a megszokott,
az a velőkbe szivárgott
édesanyátok szava
úgy muzsikálna,
mint egy föl nem hangolt
hegedű
vagy hárfa,
vagy a ti sírjaitok árnyékában
nem fülemülék
himnuszai altatnák a ti őseitek
csontjait,
hanem fülemülék dáridója dúlna
fölöttük
egy féktelen félhomályban?

Isten fia,
Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum,
miért
e megbontott rend,
miért e köd,
a köd szava,
megint
hallszik a rémes fölkiáltás,
zúg a békétlen nyelv éjszakája,
degenyeg álmok lidércei
nehezednek ránk,
mint az anyanyelvnek fölállított
nyaktilók
egy középkori éjszakában.
Uram,
oldozd fel bűneiket!
De ti,
tüntető magnóliák,
magyarul lobogjatok,
mint a Kárpátok s a Tátra fenyői,
mint a bácskai
véres füvek,
mint az ungvári végeken
a kikelet hangja,
mint begyulladt garatok
fölsebzett kiáltása,
mint a legeslegelső szó

---

a tulipános bölcsőben,
 Munkácson vagy Besztercebányán,
 Ungváron vagy Kolozsváron,
 lobogjatok
 tisztán,
 ti szűz,
 ti hazátlan,
 ti békésen tüntető magnóliák!

1997. VIII. 1–2–3–4. szám

Balázs Géza

A mai folklórműfajok gyűjtéséről

Révai Miklós 1782-es felhívása óta beszélhetünk a népköltészet tudatos gyűjtéséről. Ezt követően Faludin, Csokonain, Dugonicson, Pálóczi Horváthon keresztül Kölcseyé az érdem, hogy elkezdődnek a népköltészeti gyűjtések. Sokszor elhangzott azóta a folklór végét, halálát megjósoló 12., utóbb 24., sőt 25. óra. Toldy Ferenc 1844-ben arról ír, hogy nemcsak a népi poézis, hanem maga a népnyelv is halálra van ítélve.

Mindezek ellenére nyelvjárások ma is vannak, s népköltészetünk sem az enyészeté teljességében. Persze ez a népköltészet nem egészen ugyanolyan, mint a múlt századi — de hát az emberek sem ugyanolyanok. A mai népköltészet, a mai folklór már nemcsak a mára archaikussá vált mitológiából, hagyományból táplálkozik, hanem új forrásai is vannak: a mai mitológiák, a tömegkommunikáció. A szóbeliség még ma is fő jellemzője, de nem feledkezhetünk meg az előtérbe nyomuló népi (paraszti) írásbeliségről sem. Erre a modern jelenségre a folklorizmus (folklór jellegű népköltészet), illetve a mai folklór terminust használjuk.

Füleljünk csak bele egy családi beszélgetésbe, perpatvarba, gyermekek játszótéri szóbeszédébe, idősek délutáni, estvéli „meséléseibe”. Hallunk nevezetes történeteket pozitív és negatív „hősökről”, varázslatos, mitologikus események hangzanak el megkérdőjelezve és megerősítve, fölfedezhetünk ezekben a beszélgetésekben mitikus szövegszerveződések. Egy hiányos vagy majdnem tökéletesen működő folklórvilágot, beszélt nyelvi kultúrát figyelhetünk meg. Bizonyos népköltészeti műfajok elalélnak, kihalnak, mások új erőre kapnak, ismét mások szemünk előtt formálódnak. Vannak tipikusan mai folklórműfajok. Ilyen az élménybeszélés, a tudatosan idézőjelesen használt „igaz” történet, a katonatörténet, a vicc, a feliratos falvédő, a piaci rigmus stb.

A néprajz jelenkutatásként, népleírásként indult, később vált egyre inkább történelmivé. A források eltávolodása miatt egyre többen hangoztatják: forduljon a néprajz a ma jelenségei felé. Történetek is erre próbálkozások, de éppen a mai folklór nyelvi jelenségeinek gyűjtését nem végzi szinte senki sem. Most a leginkább szóbeli jelenségekre hívnám föl a figyelmet.

Halljuk meg az új, a most születő szólásokat, közmondásokat, általában a frazeológia születőben lévő egységeit! Régi grammatikusaink ezeket a nyelv „virágainak” tartották. Valóban egy-egy párbeszédet „virágdíszbe” öltöztethet a szólás, közmondás. A sokszor használt szólások idővel közhelyszerűvé válnak, új események, helyzetek új szóláskincs születését segítik elő. Mostanában keletkezett új, tréfás hangulatú szólás: „Verekszik, mint Botos András a gyermekmegőrzőben” (lakótelepi szólás), „Nehezebb egy gyereket örökbe fogadni, mint dedikált fényképet kapni Jézus Krisztustól” (egy bürokratikus eljárásra figyelmeztető szólás), „Nehogy már a befőtt rakja el a nagymamát” (a megbomlott hierarchia helyreállítását szolgáló szólás).

Gyűjtsük a nyelvi tréfákat, a vicceket! A viccről úgy tartják, hogy modern, mai műfaj. A magyar viccet különösen hangulata, politikuma miatt értékelik. A viccgyűjtés és kiadás persze nem minden körben arat tetszést. Az ötvenes években vicc is járta a viccgyűjtésről: „A vicc az utcán hever, csak le kell ülni érte”. Vagy a viccmesélés szituációjáról: „Mi a különbség maga és a hamutartó között? — Nem tudom. — A hamutartó itt marad!” (És persze ismerve történelmünket, nem is annyira vicc.) Csak megfelelő viccgyűjteményekből lehet következtetéseket levonni a kelet-közép-európai viccvilágról, s ezt az aprómunkát — ami egyébként sok örömmel is jár — az önkéntes, kedvtelésből gyűjtők elvégezhetik.

Figyeljünk föl a gyakori beszédmozzanatokra! Ha olyan helyen tartózkodunk, ahol sokat köszönnek egymásnak az emberek (pályaudvar, üzlet, hivatal), megfigyelhetjük a köszönésformák, és az ezeket „körülvevő” sokféle formális nyelvi elem gazdagságát. Szép feladat lehet egy szociológiailag, területileg körülhatárolt közösség (csoport) köszönésformáinak összegyűjtése. Példa ilyen tréfás kapcsolatkedésre: „Papramorgós (vagy pálinkás) jó reggelt!” Válasz: „Nem pálinkás jóreggelt az már, hanem boros jónap!”

Mit mondanak az emberek koccintás előtt? „Igyunk, hogy pirosodjunk!” Vagy: „Azt mondta az öreg Kis, ne csak együnk, igyunk is!” Vagy: „Reggel konyak, este konyak, ettől leszünk mozgékonyak!” Sokféle változata van az ivás közbeni szócselakedeteknek. Még nem olvastam ebben a témában tanulmányt, holott a magyar ember a szeszfogyasztásban (sajnos) a világranglistán szerepel.

És még ezer ritualizált szóbeli alkalom, szokás létezik: névnapozás, lakodalom, húsvét, piaci árusrigmus stb. Ezek mind besorolhatóak a mai folklórjelenségek közé. Azért vannak, azért táplálkoznak a múltból és azért újulnak meg, hogy hétköznapijainkat színesebbé tegyék, s egyszersmind összekapcsoljanak bennünket egymással, valamint elődeinkkel.

Németh Júlia

Ötéves az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó

A romániai magyar sajtó a fellendülés legjobb korszakában sem volt valódi üzlet. A drágulással együtt sorra szűntek meg a napilapok és időszaki kiadványok. S a szelekcióban nem mindig „a jó marad”. Az olcsó pletykairódalom kelendőbb portékának bizonyult a színvonalas publicisztikánál.

Ilyen konjunktúrában aztán különösen nagy érdem, ha egy hagyományokkal nem rendelkező vidéki város irodalmi-művelődési lapot indít, s azt hat éven keresztül nemcsak fenntartani képes, hanem megjelenésének folytonosságát is biztosítja. Méghozzá olyan színvonalon, amely méltán emeli a régóta ismert és elismert kiadványok sorába. Az 1990 áprilisában alapított *Székely Útkereső* nemcsak hogy átvészelte a gazdasági recesszió viharát és az olvasóközönség kultúra iránti, objektív és szubjektív tényezők meghatározta apátiáját, hanem képes volt a továbblépésre is. Fiatal, energikus, nemcsak az irodalmi berkekben járatos, hanem kitűnő gazdasági érzékkel is rendelkező alapító-főszerkesztőjének, Beke Sándornak sikerült rangos szerkesztői és munkatársi gárdát toboroznia. Csire Gabriella, Kozma Mária, Ráduly János és Róth András Lajos szerkesztők mellett a lap olyan rendszeresen közlő, állandó munkatársakkal büszkélkedhet, mint Cseke Péter, Egyed Ákos, Benkő András, Nagy Olga, Fodor Sándor, Jancsik Pál.

Köztudott, hogy a gazdasági romlás legérzékenyebben az amúgy is behatárolt, szűkebb olvasótáborral rendelkező irodalmi-művészeti kiadványokat érinti. Ennek ellenére a székelyudvarhelyi *Székely Útkereső* rátalált az olvasókhöz vezető útra és rajta is maradt. Mégpedig úgy, hogy nélkülözhetetlenné tette magát: nem olcsó, pillanatnyi sikerekre építő szenzációhajhászással, hanem igényes, de ugyanakkor olvasmányos anyagokkal. A lapnak egyénisége van. Olyan sajátos profilja és jól meghatározott programja, amely megkülönbözteti a rokon kiadványoktól. A székelységhez kapcsolódó irodalmi-művészeti, tudományos kérdésekkel foglalkozik, de az összmagyarsághoz szól. Aminthogy a *Székely Útkereső*ből kinőtt, most ötödik születésnapját ünneplő Erdélyi Gondolat Könyvkiadó is csupán annyiban vidéki, hogy központja Székelyudvarhely.

1991-ben, az alakuláskor még csak tervek, az elképzelések léteztek. Most öt év távlatából, Beke Sándor, az Erdélyi Gondolat Kiadó igazgatója elmondhatja: a semmiből kiadót teremttem. Méghozzá olyan könyvkiadót, amely az országhatárokon túl is rangot és elismerést szerzett kiadványaival. Ahogyan Beke fogalmaz: „az egyetemes magyar kultúra vérkeringésében az Erdélyi Gondolat is

---

---

ott lüktet”. Az eddig megjelentetett kötetek mind tematikai, mind műfaji szempontból fölöttébb változatosak. A riportkötettől a regényig, a verstől a nyelvművelő cikkekig, az esszétől a falumonográfiáig terjed a skála. Konkrétan olyan sikerkiadványokkal büszkélkedhet a kiadó, mint Nagy Olga *Népi változatok szerelemre és házasságra, Barangolásaim varázslatos tájban* vagy *Pályakép fényvel és árnyékkal* című kötetei, Cseke Péter *Korfordulós újesztendő* című szociográfiai riportjai, a *Székely Útkereső* és az *Elek Apó Cimborája* című antológiák, Beke Sándor *Madártemető, Védtelen évek, Téged kereslek* című verseskötetei, Ábrahám János *Picula* regénye, Ráduly János *Az árnyékok lakodalma* és Kercsó Attila *Csigaséta* címen megjelentett gyermekversei, Murádin László *Anyanyelvünk ösvényein* és Komoróczy György *Magyar szavaink nyomában* c. nyelvművelő írásait tartalmazó kötetek, hogy csak néhányat említsek a gazdag termésből.

(...) A kiadó azonban még így is anyagi gondokkal küzd, jelenleg mindössze egyetlen számítógépe van. Igazgatójának álma a saját nyomda, ami megkönnyítené és kifizetődőbbé tenné a könyvkiadást. A vállalkozás sikere nagymértékben függ a terjesztéstől. Hazai vonatkozásban ezt az állami könyvterjesztő látja el, míg a határon túli forgalmazásban Gondos Béla és a Püski hálózat az illetékes. Az Erdélyi Gondolat Kiadó köteteinek népszerűségét mi sem bizonyítja jobban, minthogy kiadványai több mint negyven magyarországi megyei, főiskolai és egyetemi könyvtárban, a Széchenyiben és a Magyar Írószövetség könyvtárában is ott találhatók. A rangos szerkesztői gárda: Cseke Gábor, Csire Gabriella, Kozma Mária, Benkő András, Fodor Sándor, Nagy Olga, Jancsik Pál, Cseke Péter, Péntek János, Keszeg Vilmos, Vetési László, Gábor Dénes, Gilicze Gábor, Mózes Attila, K. Jakab Antal, Kerekes György, Angi István, Székely Erzsébet, Pozsony Ferenc, Antal Árpád, Szabó Zoltán, Marton Lili, Vő Gabriella, Gazda József, Ráduly János, Murádin László és mások mind művészeti, mind tudományos szempontból biztosítják a minőségi árut. A kéziratok megítélésében objektív kritikai szempontok érvényesülnek, amelyeknek legnyilvánvalóbb bizonyítékai az eddig megjelent kötetek. Megrendelhetők a kiadó címén: 4150 Székelyudvarhely, Tamási Áron u. 87.

A székelyudvarhelyi szellemi élet fejlődéséhez és az összmagyar könyvkiadás kiteljesítéséhez jelentős mértékben járult hozzá az Erdélyi Gondolat Kiadó. Igazgatója, Beke Sándor summásan így összegzi tevékenységüket: „Az Erdélyi Gondolat szellemi nagyjainkkal karöltve az erdélyi és az egyetemes magyarság szellemi értékeit gyarapítja és gazdagítja. És meggyőződésem, hogy abban az időszakban teszi ezt, amikor mindannyiunknak a legnagyobb szüksége van erre!”

1996. VII. évf., 1–2–3–4. szám

Tóth István

Senkiföldjén

Utaztam, menekültem
jó pár országon át.
S hosszúsági, szélességi körök
szabattak ott is
az egeknek határt
lehűlt agyam fölött.

Mint dróthálóba bonyolult vad,
a szabadulást, emelkedést
kereste agyam.
De az átfogó hálók nem lazultak:
szétszelt glóbusként
éltem önmagam.

Megkülönbözött bennem a világ:
országok, földek,
kertek és füvek
mind acsarogták fennhangon, némán
egymásra és rám
osztási elvüket.

És rámnehezült a tekintetük:
a be-nem-teltek sorsát
hordozom mindenütt,
elátkozott ország:
a főcsonkítóktól
a csonkokig
minden teremtmény
vélem osztozkodik.

Épp egy szomszédos
kerítés tövén

állok, kallódó
gyomnövény
— már nem a járdán
és még nem a kertben —,
hol a senki-
földjére leltem.

S a járdakövektől
az oszlopfákig
— mi a térképéből kimaradt —
a senkiföldjén
világrekordot állít
a gyöngyvirággökérzet
— e kőszéleken
átütő acélszeg.

Bár nem hiteles
teljesítmény,
én technikailag
hitelesítném.
Mert e szűk kapun
— kicsi résen —
bomlani kezd
a kerítésem.

Sorsom már benne
élem holtomiglan:
míg egy nem várt rés
— nyíló ajtó —
villan.

1996. 1–2–3–4. szám

Jakobovits Miklós

A múzeumokról

A művészet — mondja egy nagy filozófus — közvetítő az Isten és az élet között. A múzeum pedig a művészet, a kultúra, a humanizmus háza, ahol ez az áhítat megnyilvánulhat. Éppen ezért a muzeológusokra hárul az a feladat, hogy olyan házat építsenek, ahol a kiállított művek katartikus erejükkel mindannyiunkat megtisztítsanak és felemeljenek.

Milyen legyen tehát egy múzeum? Legyen olyan, hogy csak a művészi érték számítson, az a mély humánus kisugárzás, mely felénk áramlik, mely összeköti az embereket, nem pedig elválasztja fegyelmezett, előítéletekkel dúsított rendezésével.

Olyan múzeumokra van szükségünk, ahol a vallási tematikák boldog együtt-létben élhetnek a zsánereképek, a hétköznapiak ábrázolásaival! Élő múzeumokra van szükségünk, melyek nem csupán a múltat mutatják be művészi nagyszerűségeivel, hanem biztatják a máit is, teret adnak a mai alkotóknak és a művészet kedvelőinek. Olyan múzeumokra van szükségünk, ahol a képek és a szobrok mellett vetítőtermek és videófilmek mutatják be a különböző alkotók műhelyitkát, ahol nagy alkotók beszélnek sajátos szemléletükről, ahol a csere- és vándorkiállítások egész Európára kinyílnak, importálva és exportálva a művészet értékeit.

Meggyőződésem, hogy századunkban a művészet csaknem egy új vallássá válhat, közelebb hozva az évek hosszú során át mesterségesen egymásnak uszított embereket és népeket, egy olyan vallássá, mely meleget sugároz felénk és valóban egy önzetlen kollektivitásnak a hangulatát teremti meg.

Szükségesnek tartom a szellemi útkeresés kezdeti időszakában a művészeti emlékházak és a kis múzeumok visszaállítását! Sajnos olyan éveket éltünk, amikor nem tudhattuk, hogy a letűnt rendszer gonosz szeszélye melyik nagy művész vásznait semmisíti meg véglegesen, nem tudhattuk, hogy a humánus elleni gyűlölet kire sújt le. Ezért a művészek nagy része egyházaknál, magángyűjtőknél, esetleg kis, eldugott városok múzeumainak raktáraiban tárolták értékesebb munkáikat.

Ma ezek segítségével kis emlékházakat lehetne berendezni, esetleg a művész műtermének közelében, vagy ha lehetséges, magában a volt műteremben. Így, el tudok képzelni Fülöp Antal Andor, Nagy Albert, Corneliu Baba, Octav Grigorescu, Mohi Sándor és hasonló kisebb vagy nagyobb gyűjteményeket, az ország különböző pontjain, melyek a hazai közönség mellett a megnövekvő turizmusnak is érdekes látogatási pontjai lehetnének.

Lendvay Éva

Álombeli séta apámmal

Az utcák üresek voltak, éjfél volt, mégis nappal.
 Lassan sétáltunk Brassó utcáin apámmal.
 A Weiss Mihály utca sarkán, ál-barokk homlokzat élén
 törött porcelán órát láttunk, festett tarka virágok
 díszítették, s csak egy mutatója volt.
 Apám azt mondta, Jókai Móré volt ez az óra.
 Továbbhaladtunk, s a Kapu utcán felfelé menve
 a Búzasorra értünk, a ház elé, amelyben születtem.
 — Ide jöttem '935. április 24-én délelőtt 10-kor —
 mondta apám mosolyogva —, már öt órája,
 hogy a világon voltál. — Könnyű eső esett a
 felhőtlen hajnali égből, és továbbsétáltunk
 karonfogva apámmal, aztán valaki jött és
 köszönt nekünk, apa és lánya, halottak
 egy halott városban, ahol soha, míg élők,
 negyven év alatt nem sétáltunk kart karba öltve,
 kedélyesen, a nyárspolgárokon élcelődve —
 egyetlenegyszer sem sétáltunk együtt mi ketten.

Szemlér Ferenc

Szerelem

Őszül már. Hull a makk.
 Lepereg.
 Lassacskán ballagok
 teveled.

Ég a Cenk odafenn
 vörösen.
 Nem volt még szép ilyen
 sohasem.

Rajtad az ősz csupa
 napsugár.
 Nem lehetsz szebb soha,
 soha már.

Rajtad így ég örök
 csodafény —
 majd ha nem is leszek
 veled én.

1996. VII. évf., 1234. szám